

Irma Sorvali

Widsith. Anglosaksinen muinaisruno. Suomennos ja selitykset Osmo Pekonen ja Clive Tolley. Minerva: Jyväskylä 2004.

Osmo Pekonen ja Clive Tolley ovat ryhtyneet kunnianhimoiseen tehtävään suomentaessaan muinaisenglantilaisen *Widsith*-nimisen runon. Tämä tiettävästi 600-luvulla kirjoitettu runo on varsin lyhyt, ainoastaan 143 säkeen mittainen. Runon kertoja *Widsith* on sankari, joka laulaa matkoistaan mahtavien miesten luona.

Julkaisu ei rajoitu ainoastaan suomennokseen, vaan runoa ja sen sisältöä on selitetty ja kommentoitu viittaamalla alan kirjallisuuteen. Erinomaista julkaisussa on se, että alkuteksti on painettu mukaan, joten lukijalla on halutessaan ja ennen kaikkea osatessaan mahdollisuus tehdä yksityiskohtaisia vertailuja. Käytettyä tutkimuskirjallisuutta on koottu luetteloon. Tämän lisäksi julkaisuun on liitetty fantasiaosa (luku *Fantastisia tulkintoja*) erillisine lähdeluetteloineen. Kun kyseessä on vanha teksti, jonka syntyhistoriakaan ei ole täysin selvää, on väistämätöntä, että se on antanut aihetta monenlaisille tulkinnoille, spekulatioille ja myös fantasioille.

Esipuheessa on käytetty runsaasti tilaa suomalaisista kertomiseen. Kuitenkaan suomalaiset eivät ole *Widsith*-runon keskeinen teema, kuten suomentajat itsekin huomauttavat. Runossa esiintyy tosin sana *Finn*, mutta on epäselvää, mihin se viittaa. Myöskään se, mikä on erisnimi

ja mikä yleisnimi, ei vanhojen tekstien ollessa kyseessä ole aina selvää. *Lucus a non lucendo*.

*

Suomennostyo ei ole ollut helppo. Runon kertoja käy useilla paikoilla, viiptyy hallitsijoiden hoveissa ja tapaa monia henkilöitä. Runossa esiintyy henkilön-, kansan- ja paikannimiä, joita kaikkia ei muista yhteyksistä tunneta ja joilla voi olla useita eri muotoja. Kun runossa esiintyy erilaisia nimiä, joiden muodot vaihtelevat, minkä muodon suomentaja hyväksyy suomennoksensa pohjaksi?

Widsithin suomentajat ovat käsitelleet eri nimiä hieman eri tavoin. Jotkut henkilönimet, kuten esimerkiksi *Eormanric*, ovat säilyttäneet alkutekstin muotonsa, kun taas kansannimet - tai kansanimiksi oletetut nimet - ovat saaneet mukautua suomen kielen sanelemaan muotoon. Niin kai pitääkin olla. Kuitenkin on hyvä muistaa, että vanhoissa teksteissä esiintyy yllättävän paljon kirjoitusvirheitä, sillä oikeinkirjoitusnormistoa ei ollut, ja lähdekritiikkikin oli olematon. Lisäksi teksti on vuosisatain kuluessa voinut muuttua useaan otteeseen erityisesti silloin, kun sen käsikirjoitusta kopioidaan. (*Widsithistä* on tiettävästi vain yksi käsikirjoitus.)

Suomennoksessa on *Finn*-sanan vastineeksi viisaasti valittu finnit, ei suomalaiset eikä lapalaiset/saamelaiset. Järkevää on myös ollut säilyttää samassa yhteydessä esiintyvä nimi

Cælic sellaisenaan myös ortografisesti ligatuuran kera.

*

Ketkä muodostavat suomenkielisen Widsith-runon kohderyhmän? Käännös voi olla tähdäty lukijalle, joka ei ymmärrä alkutekstiä, mutta on muuten kiinnostunut aiheesta. Tai onko runo sellaisenaan otettava esimerkkinä kaunokirjallisesta tuotteesta? Pieni käännöstieteellinen ja -taiteellinen pohdinta olisi saattanut olla paikallaan.

Kääntäjällä on oikeastaan useita mahdollisuuksia painottaa alkutekstin eri puolia. Samasta tekstistä voisi tehdä useita eri käännöksiä, joilla on eri päämäärät ja eri kohderyhmät. Käännös ei Euroopassa esimerkiksi 1800-luvun alkupuolelle saakka noudattanut tarkoin alkutekstiä, ja usein olikin tyytyminen parafraasiin. Aina ei edes tehty eroa alkutekstin ja käännöksen välillä, ja kääntäjä saattoi tuolloin julkaisista käännöksen omissa nimissään. Tällaisesta on onneksi jo kauan sitten luovuttu, vaikkakin kääntäjän osuus saattaa vielä nykyisinkin unohtua. Kuitenkin kääntäjän työ vaatii todellista taitoa ja kykyä, minkä Widsithin suomentaminen osoittaa.

Widsithin on aiemmin suomentanut R. Dillström teoksessaan *Kalevala ja meri* (1927), mikä ei eksplisiittisesti käy ilmi Pekosen ja Tolley'n julkaisusta. Siinä Dillströmin teos on saanut fantasiakirjallisuuden paikan.

Kuriositeettina mainittakoon, että sekä Dillström että Pekonen ja Tolley aloittavat suomennoksensa täsmälleen samalla tavalla: *Widsith virkkoi, sana-arkkunsu avasi*. Ehkäpä vaihtoehdot tässä olivat vähissä. Koska Widsith-runo noudattaa syntaktisesti yksinkertaista mallia (‘x hallitsi y:tä’ ja ‘olin x:n luona’), tuloksena on samantapaisia rakenteita molemmissa suomennoksissa, kuten seuraavista esimerkkisäkeistä käy ilmi:

*Attila hunneja hallitsi, Hermanarik gootteja,
Bikki bainingeja, burgundeja Giuki* (Dillström)

*Attila hallitsi hunneja, Eormenric gootteja,
Becca bainingeja, burgundeja Gifica* (Pekonen - Tolley).

Sen sijaan Dillström on suomennoksessaan kautta linjan tehnyt runsaasti leksikkotason tulkintoja, jotka eivät ole perusteltavissa.

*

Uusia ongelmia voi aiheutua siitä, että kommentoidessa käytetään apuna käännöksiä, ei alkukielisiä lähteitä. Näin on käynyt Jordaneksen, Bedan, Saxon, Olaus Magnuksen ja eräiden muiden kohdalla, joita tekijät käyttävät lähteinään. Tehdyt käännökset ovat kyllä apuna käännöstyössä, mutta primaarilähteen painoarvoa niillä ei ole.

Widsith lienee saanut vaikutteita roomalaiselta historioitsijalta Jordanekselta, joka kirjoitti goottien historiansa *Getican* 500-luvulla, siis noin 100 vuotta ennen Widsithiä. Goottien kuninkaaseen Hermanarikiin (Widsithin *Eormenric*) liittyvät tarinat näyttävät vaeltavan sankarikirjallisuudessa vailla ajan ja paikan kiinnekoh-
taa. Tämä koskee näiltä osin myös Widsithin tekstiä. Nimien tulkinnessa on monesti tehty se erehdys, että vanhoja, jopa korruptoituneita, nimiä on asetettu nykyajan kartalle. Widsithin tapauksessa voikin kysyä, mikä painoarvo tälle runolle olisi pantava historiallisena dokumenttina.

Pekonen ja Tolley ovat tehneet kulttuuri-työtä suomentaessaan muinaisenglantilaisen Widsith-runon. Se tarjoaa lukijalle pienimuotoista luettavaa, sankarirunoutta vuosisatojen takaa. Matkat ja kuuluisuuksien tapaamiset – tosia tai keksittyjä – ovat jo kauan olleet kiinnostuksen kohteina, kuten Widsith-suomennoksesta voimme lukea. Ihminen ei miksikään muutu.

Kirjoittaja on pohjoismaisen filologian professori Oulun yliopistossa.

Oikaisu

Tieteessä tapahtuu -lehdessä 6/2004 olleeseen professori emeritus Kai Laitisen arvioon Pertti Lassilan kirjasta *Ihanteiden isänmaa. Julius Krohnin romanttinen fennomania ja kirjallisuus* (Yliopistopaino) oli kaksi nimeä saanut vieraan painoasun: Sivulla 59 olisi pitänyt lukea Paavo Cajander (ei Kajander) ja sivulla 60 Inari Krohn (ei Irina).